

Barbara Riman*

Lovran od 1880. do 1914. godine u starim slovenskim novinama: *Edinost, Slovenec, Slovenski narod i Soča*

*Lovran je kao sastavni dio Austrijske rivijere imao vrlo važnu ulogu u lječilišnom turizmu. Upravo zbog toga, ali i potrebe obavještavanja pučanstva na prostoru današnjih slovenskih krajeva o određenim događajima, u slovenskim se starim novinama mogu pronaći tekstovi koji govore o Lovranu i njegovoj okolini. Stare novine, kao izvor velika broja korisnih informacija, u ovom su radu odabrane da bi se odgovorilo na pitanje u kojem se kontekstu spominje i s kojim događajima povezuje Lovran. Analizirani su tekstovi slovenskih povijesnih novina: *Edinost, Slovenec, Slovenski narod i Soča*, iz kojih je zabilježeno preko 390 tekstova u kojima se spominje i Lovran. Te je tekstove moguće grupirati ovisno o temi izvještavanja, a neki su novinski tekstovi i detaljnije prikazani.*

Ključne riječi: *stare novine, Lovran, Edinost, Slovenec, Slovenski narod, Soča*

1. Zašto stare novine?

Današnji su slovenski i hrvatski krajevi često u svojoj povijesti dijelili sličnu sudbinu, a nekad su bili i sastavni dijelovi istih državnih tvorevina (u ovom slučaju Austro-Ugarske Monarhije). Lovran je – uz Portorož, Strunjan, Grado, Opatiju te Mali i Veli Lošinj – bio sastavni dio Austrijske rivijere.¹ Upravo zbog te povezanosti, ali i potrebe obavještavanja pučanstva na prostoru slovenskih krajeva, kao i eventualnih čitatelja slovenskog tiska među stanovništvom hrvatskih krajeva, u slovenskim su novinama bili objavljeni tekstovi koji govore i o hrvatskim krajevima. U ovom radu izdvojit će se tekstovi koji govore o događajima u Lovranu u razdoblju od 1880. do 1914. godine, a objavljeni su u slovenskim novinama.

* Dr. sc. Barbara Riman docentica je u Institutu za narodnostna vprašanja, Erjavčeva c. 26, SI-1000 Ljubljana. Elektronička pošta: barbara.riman@guest.arnes.si.

¹ Kavrečić, Petra, *Turizem v Avstrijskem primorju*, Založba Univerze na Primorskem, Koper, 2015., str. 82.

Događaji u Lovranu toga doba dosad nisu promatrani kao teme tekstova objavljenih u slovenskim novinama. Jedan je od rijetkih radova koji se dotiče Lovrana (kroz Istru) tekst Branka Marušića „Izbor vesti o Istri v slovenskem časopisju do leta 1880“.² Stoga će se ovdje proučiti ta tematika radi upoznavanja života u Lovranu kakav prikazuju stare slovenske novine. Radom će se pokušati dati odgovor na pitanje koliko je Lovran bio zastupljen prilikom izvještavanja u slovenskim novinama te koja je tematika u ono vrijeme privlačila interes javnosti. Nastojat će se utvrditi jesu li se obrađivale teme koje su bile važne i za život slovenskih krajeva,³ koji su s hrvatskim krajevima dijelili ista državno-politička upravna tijela, ili su teme birane nasumično te nisu imale značajnije poveznice sa slovenskim krajevima.

Upravo se starim novinama (dnevnicima, tjednicima, mjesečnicima i dr.) daje sve veća važnost pri suvremenim povijesnim istraživanjima.⁴ Kao sekundaran povijesni izvor mogu pružiti cjelovitu sliku socijalnih prilika određenog kraja u određenom vremenu. Neiscrpno su vrelo podataka i iz njih je moguće iščitati onodobnu opservaciju o raznim problemima i događajima koji su zaokupljali javnost. Sve se više prepoznaju kao prvorazredan povijesni izvor, stoga se podaci dobiveni iz njih koriste ne samo u različitim povjesničarskim djelima nego i u istraživanjima znanstvenika drugih područja. Ako govorimo o dnevnicima, potrebno je naglasiti da oni dnevno donose iscrpne vijesti o raznim zanimljivim, ali i zaboravljenim događajima, a koje su interpretirali njihovi aktivni promatrači. To se smatra prednošću, a često i nedostatkom. Prednost je upravo u toj neposrednosti, a nedostatak u subjektivnosti, koja se može provjeriti korištenjem tiskovina različitih svjetonazora i političkih opredjeljenja, te komparacijom podataka izgraditi što objektivniji stav o nama važnoj vijesti.⁵ Drugi razlog

² Marušić, Branko, „Izbor vesti o Istri v slovenskem časopisju do leta 1880“, *Annales*, br. 17, 2007., str. 65–82.

³ Ovdje se prije svega misli na slovenske krajeve koji su zajedno s hrvatskim krajevima bili sastavnim dijelom Austrijskog primorja.

⁴ Ovdje je moguće spomenuti cijeli niz različitih povijesnih članaka, ali i većih djela koja su se bazirala upravo na novinskim napisima kao na najvažnijim povijesnim izvorima: Palić, Tea – Miljević-Ridički, Renata, „The Portrait of Mothers and Fathers in Croatian Daily Newspapers and in a Magazine for Parents: Today and Twenty Years Ago“, *Croatian Journal of Education*, br. 2, 2014., str. 93–107; Došen, Antonia, „Gospić u lokalnim novinama (Ličanin, Hrvat, Srbin i Starčevićanac) na prijelazu iz XIX. i XX. stoljeće“, *Časopis za suvremenu povijest*, br. 2, 2013., str. 327–344; Miškulin, Dolores, „Književne teme u riječkoj periodici na talijanskom jeziku od 1900. do 1919. godine“, *Fluminensia*, br. 1, 2013., str. 89–101; Švogor, Vlasta, „Slika Austrije i Austrijanaca u zagrebačkim liberalnim listovima na prijelazu iz četrdesetih u pedesete godine 19. stoljeća“, *VDG Jahrbuch*, knj. 15, 2008., str. 23–34 i dr.

⁵ Jurić, Mirjana, „Zagreb u Prvom svjetskom ratu: povijesne novine kao izvor za istraživanje socijalne povijesti“, *Libellarium*, br. 2, 2009., str. 122.

veće popularnosti uporabe povijesnih novina jest i činjenica da su ih suvremene metode digitalizacije učinile dostupnima širem krugu znanstvenika, ali i zainteresiranoj javnosti.⁶

2. Slovenske povijesne novine: *Edinost*, *Slovenec*, *Slovenski narod* i *Soča*

Za ovaj su rad iz slovenskog tiska prikupljeni novinski tekstovi u kojima se spominjao Lovran. Pregledane su bile tiskovine *Edinost*, *Slovenec*, *Slovenski narod* i *Soča* za razdoblje od 1880. do 1914. godine. Svaka od tih tiskovina ima svoje osobitosti, kao što su izdavačka politika, ciljana čitalačka publika i drugo.

Edinost, političko glasilo tršćanskih i primorskih Slovenaca, istarskih Slovenaca i Hrvata, izlazilo je od 1876. do 1926. godine. Prvi je broj izišao u Kopru, a kasnije je glasilo izlazilo u Trstu. Smatra se da je bio jedan od najutjecajnijih liberalnih časopisa. List je od početka naglašavao slobodoljubivost, miroljubivost, neovisnost i laicitet, što je često bio razlog polemika s klerikalnim socijalnim taborom.⁷ Njihovo je geslo bilo „V Edinost je moć!“⁸

Dnevnik *Slovenec* izlazio je do 1873. do 1945. godine, a riječ je o vodećim novinama političkog katolicizma u Sloveniji. Njega su uređivali važni predstavnici slovenskog političkog katolicizma te slovenskog političkog i kulturnog života. Zauzimao se za potpunu autonomiju Katoličke crkve u okviru države, a u razdoblju prije Prvog svjetskog rata bio je u cijelosti naklonjen Habsburškoj Monarhiji. U njegovu je geslu bila izražena i njegova filozofija: „Vse za vero, dom, cesarja!“⁹ Godine 1907. postao je glasilo Slovenske narodne stranke te nosilac konzervativnog, ortodoksnog smjera katoličkog tabora.¹⁰

Dnevnik *Slovenski narod* izlazio je od 1868. do 1943. godine. Bio je politički profiliran i ujedno prvi slovenski dnevnik, a u razdoblju prije Prvog svjetskog rata i vodeće slovensko glasilo. U prvom je razdoblju djelovanja imao geslo „Vse za narod, svobodo in napredek!“¹¹

Soča je bila slovensko glasilo koje je počelo izdavati istoimeno

⁶ Ovdje treba spomenuti slovensku internetsku stranicu www.dlib.si: digitalnu knjižnicu koja je sastavljena od tekstova (časopisnih, znanstvenih članaka, knjiga i dr.), fotografija i multi-medije. Projekt digitalizacije započeo je 1996. godine.

⁷ Amon, Smilja – Erjavec, Karmen, *Slovensko časopisno izročilo 1: od začetka do 1918*, Založba FVD, Ljubljana, 2011., str. 130–131.

⁸ „U jedinstvu je moć!“

⁹ „Sve za vjeru, dom, cara!“

¹⁰ Amon, Smilja – Erjavec, Karmen, nav. dj., str. 148–151.

¹¹ „Sve za narod, slobodu i napredak!“ V. Javornik, Marjan (gl. ur.), *Enciklopedija Slovenije*, knj. 12 (Slovenska n-Sz), Mladinska knjiga, Ljubljana, 1998, str. 48.

političko društvo u Gorici 1871. godine. Izlazila je do 1915. godine. Najprije je izlazila dvaput na mjesec, od 1872. godine jednom tjedno, od 1898. godine dvaput na tjedan, a od 1907. godine triput tjedno.¹²

U tim su novinama i časopisima bili objavljivani različiti novinski tekstovi, a u ovom su radu bili jednako tretirani i prvenstveno se koriste da bi se pokušala prikazati onodobna društvena klima u Lovranu, život zajednice i pojeđinaca.

Ovisno o dužini teksta kao i o važnosti sadržaja koji donosi, neki su tekstovi detaljnije analizirani, a drugi su samo zabilježeni. Iako se sve teme čine izuzetno važne, pogotovo za stvaranje cjelovite slike života u Lovranu s kraja 19. i na početku 20. stoljeća, treba naglasiti da su u promatranom tisku obrađene brojne teme, koje ovdje neće biti moguće sve spomenuti.

3. Lovran i slovenske povijesne novine

Povijest je Lovrana bogata, a njegov se suvremeni razvoj veže uz početke turizma u Opatiji, koji se brzo proširio i na Lovran. Upravo stoga je i odlučeno da će se promatrati novinski napisi. Godina 1880. uzeta je kao godina kada započinje razvoj Opatije, koji je svoj vrhunac doživio u razdoblju od 1884. do 1914., a posredno se tada počinje razvijati i Lovran.¹³ Godina 1914. ona je kada počinje Prvi svjetski rat te su dotadašnje teme o kojima se pisalo bile zamijenjene temama vezanima uza nj.

Broj prikupljenih tekstova iz navedenih slovenskih povijesnih novina varira od godine do godine, ali gledano u cjelini broj članaka raste, što je detaljnije prikazano u *Tablici 1*.

Godina	Broj članaka po novinama				Ukupno
	Edinost	Slovenec	Slovenski narod	Soča	
1880.	2	0	0	0	2
1881.	2	0	0	1	3
1882.	3	0	0	0	3
1883.	4	0	1	1	6
1884.	3	1	1	0	5
1885.	3	0	3	0	6

¹² Isto, str. 133.

¹³ Muzur, Amir, „Opatija – evropsko sejmišče zdravniških in lekarniških idej in patentov s konca 19. in z začetka 20. stoletja”, *Zdravstveni vestnik*, br. 80, 2011., str. 861.

Godina	Broj članaka po novinama				Ukupno
	Edinost	Slovenec	Slovenski narod	Soča	
1886.	3	2	1	0	6
1887.	0	0	1	0	1
1888.	2	3	2	0	7
1889.	3	3	2	0	8
1890.	2	4	3	0	9
1891.	3	0	1	0	4
1892.	2	1	3	0	6
1893.	4	2	2	0	8
1894.	6	0	2	0	8
1895.	0	0	3	2	5
1896.	6	0	1	1	8
1897.	12	3	5	0	20
1898.	7	6	1	1	15
1899.	4	0	2	3	9
1900.	2	2	2	0	6
1901.	9	5	3	1	18
1902.	4	9	0	0	13
1903.	3	1	2	1	7
1904.	7	1	0	2	10
1905.	4	3	1	3	11
1906.	5	2	1	0	8
1907.	8	6	4	0	18
1908.	12	3	0	0	15
1909.	10	7	3	3	23
1910.	17	0	4	0	21
1911.	11	2	4	0	17
1912.	14	5	6	1	26
1913.	11	11	16	0	38
1914.	7	11	3	1	21
Ukupno	195	93	83	21	393

Tablica 1. Prikaz broja članaka za razdoblje od 1880. do 1914. godine

U promatranim tiskovinama u razdoblju od 1880. do 1914. godine zabilježena su 393 članka. Najviše je tekstova bilo u *Edinosti*, potom u *Slovenskom narodu*, a onda u *Slovincu*. Najmanje je zabilježenih članaka bilo u glasilu *Soča*.

Kada se promatra količina objavljenih priloga po godinama u određenoj ediciji, vidljivo je da broj priloga raste. U razdoblju od 1880. do 1897. godine broj tekstova koji se odnose na Lovran, a koji su pronađeni u pregledanim slovenskim novinama, ne prelazi 10. Godine 1897. zabilježeno je 20, 1898. godine 15 priloga. Nakon toga broj opet pada, ali od početka 20. stoljeća ponovo raste.

Uzrok te neujednačenosti u pojedinim godinama jednostavan je. Naime 1897., 1901. i 1907. broj je tekstova bio povećan jer su u tim godinama bili održani izbori za Carevinsko vijeće te su, osim uobičajenih članaka, bili tiskani i oni u kojima se glasači pozivaju da svoj glas daju za zastupnike u V. kuriji, koji bi zastupali slovensko-hrvatske interese. U drugim izbornim godinama (1883., 1889., 1895., 1901.) taj je broj članaka bio manji nego za ovdje istaknute godine.

Kada se cjelovito promotre svi prikupljeni novinski tekstovi, moguće ih je grupirati prema sadržajima:

1. novinski tekstovi o politici i političkim prilikama u Lovranu i okolici;
2. novinski tekstovi o događajima u Lovranu i okolici;
3. novinski tekstovi o crnoj kronici;
4. putopisi;
5. oglasi.

Bez obzira na to što u toj podjeli postoji i djelomično preklapanje, treba napomenuti da je najviše novinskih tekstova vezanih za različita događanja u Lovranu, potom po broju tekstova slijede novinski tekstovi o politici i političkim prilikama u Lovranu i okolici, zatim dolaze novinski tekstovi o crnoj kronici i oglasi, a najmanje je putopisa.

Neke prikupljene tekstove nije uvijek moguće u potpunosti klasificirati te se pojedini događaji tematski mogu svrstati u prvu, drugu ili treću skupinu. Naime postojeće probleme koji se iznose u slovenskim tiskovinama i nisu isključivo političke naravi urednici su, opravdano ili ne, vezivali za političke odluke i slovensko-hrvatsko-talijansko-germanske odnose. Rivalstva i sukobi mogu se iščitati iz mnogih tekstova, a prije svega iz političkih govora izabranih zastupnika.

3.1. Novinski tekstovi o politici i političkim prilikama u Lovranu i okolici

Tekstovi političke naravi, koji su uključeni u prvu skupinu, nisu najbrojniji. U tim se člancima, koji su povezani s političkom situacijom u Lovranu, a posljedično i u Istri, u razdoblju od 1880. do 1914. godine Lovran zapravo spominje uglavnom usputno.

Kao što je već napomenuto, veći broj tekstova koji se odnose na političke prilike zabilježen je u izbornim godinama. Izuzetak je izborna godina 1883. Kako su u tim izborima sudjelovali samo oni vrlo visoka imovinskog cenzusa, u tisku se izbori i ne spominju toliko jer nisu bili ni važni za širu javnost, odnosno ciljanu čitalačku publiku. Stoga je broj članaka manji.¹⁴

U tim razdobljima, kao i neposredno nakon izbora, češće su zabilježeni tekstovi u kojima se predstavljaju politički programi. Te tekstove, koji su se ponavljali u različitim publikacijama, ali i u različitim brojevima istih publikacija, možemo smatrati i nekom vrstom promidžbe. Naime često podsjećaju birače da je potrebno izići na izbore, ali jednako tako i odabrati pravu osobu.

Osim tih tekstova, direktno povezanih s izborima, često su tiskani i cjeloviti govori hrvatskih i slovenskih poslanika u Istarskom saboru (najčešće V. Spinčića, M. Laginje, M. Mandića). Lovran se u tim prilikama spominje kada se zastupnici zalažu za pozitivne promjene ili se na neki drugi način uključuje u temu o kojoj je riječ. U govorima tih narodnih zastupnika često se spominje situacija u školstvu te se ona pokušava poboljšati u korist hrvatskog i slovenskog obrazovnog jezika,¹⁵ a zagovara se i razvoj Lovrana, i to prije svega kroz dodatnu izgradnju lovranske lučice.¹⁶ Uz zagovaranje gradnje električne željeznice¹⁷ i pokušaje ubrzavanja njezine izgradnje, zastupnici govore općenito o situaciji u Primorju, o podjeli općina Lovran i Mošćenička Draga na zasebne lokalne samouprave¹⁸ i sl.

Relativno se velika pažnja pridaje germanizaciji. U tisku je popraćeno i osnivanje njemačkog društva kao i otvaranje njemačke škole.¹⁹ Ta je tema u potpunosti povezana s političkim konotacijama. U svojim interpelacijama u Istarskom saboru o osjećaju germanizacije

¹⁴ Prilikom pozivanja na novinske članke tekstovi se svugdje navode prema redu obročjenja u popisu izvora danome na kraju ovoga rada radi ekonomičnosti i jednostavnosti. Tekst br. 11; tekst br. 13; tekst br. 22; tekst br. 23.

¹⁵ Tekst br. 17; tekst br. 18.

¹⁶ Tekst br. 69.

¹⁷ Tekst br. 86.

¹⁸ Tekst br. 94.

¹⁹ Tekst br. 240; tekst br. 248.

Kvarnera i Lovrana više puta govorio je i Matko Mandić.²⁰ Mnogo se pažnje pridaje i hrvatsko-slovensko-talijanskim odnosima.²¹

Novinski tekstovi koji se odnose na uglavnom političke teme susreću se u svim ovdje pregledanim publikacijama, ali najčešće su oni bili preuzeti iz drugih listova, pri čemu se kao izvori često navode *Edinost* i *Niša Sloga*. Ipak, čini se da je list *Edinost* opravdao činjenicu da je bio političko glasilo tršćanskih i primorskih Slovenaca te istarskih Slovenaca i Hrvata. Upravo je u tim novinama objavljeno najviše političkih tekstova.

Takvi su tekstovi obično na prvoj stranici novina, a ako su duži, onda su, po potrebi, objavljeni i na drugoj stranici.

3.2. Novinski tekstovi o događajima u Lovranu

Novinski tekstovi koji se mogu svrstati u drugu skupinu jesu tekstovi o najrazličitijim događajima u Lovranu. Oni obuhvaćaju vrlo širok spektar tema. To su prilozi koji obrađuju svakodnevni život Lovrana te ocrtavaju vrlo živu sliku onog vremena. Neke su teme bolje zastupljene od drugih. Može se pročitati o premještajima svećenika i životu lovranske župe,²² poštanskim uredima i štedionicama,²³ stanju u zdravstvu i ljekarništvu,²⁴ telefonskim vezama, a pisalo se i o statusu Lovrana kao lječilišta.²⁵

Zabilježena je i činjenica o prvoj tiskarskoj koncesiji koju je dobio Vladimir Plovac.²⁶ Jednako tako u novinama se može čitati o električnom rasvjetljavanju Lovrana,²⁷ djelovanjima različitih društava²⁸ i novim orguljama u župnoj crkvi, koje su napravila braća Zupan²⁹ iz Kamne Gorice.³⁰

²⁰ Tekst br. 237.

²¹ Tekst br. 4.

²² Tako se npr. može doznati da je 1886. godine u lovranskoj župi bilo 25 krizmanih (tekst br. 27), a 1908. bilo je bilo 30 krizmanika (tekst br. 236).

²³ Tekst br. 9; tekst br. 10; tekst br. 370; tekst br. 334.

²⁴ Tekst br. 7.

²⁵ Tekst br. 118; tekst br. 119. (Više o tome v. u: Simper, Sanja, „Povijest lječilišta u Lovranu potkraj XIX. i na početku XX. stoljeća“, *Zbornik Lovranščine*, knj. 1, 2010., str. 89–140.)

²⁶ Tekst br. 233.

²⁷ Tekst br. 218.

²⁸ Obavještava se o zabavi Hrvatske čitaonice „Danica“ u Lovranu (tekst br. 117), o izletu društva Jadranska vila u Ilirsku Bisticu (tekst br. 125). Društvo Hrvatski sokol bilo je osnovano 1912. godine (tekst br. 329).

²⁹ Tekst br. 184.

³⁰ „Braća Zupan“ naziv je obiteljskog obrta koji su osnovali Ignacij i njegov brat Ivan. Ignacij je i nakon smrti svojega brata nastavio djelovati pod istim imenom. Za Ignacija Zupana smatra se da je jedan od najplodnijih slovenskih izrađivača orgulja, naime vjeruje se da je izradio oko 127 većih i manjih orgulja, i to u različitim slovenskim i hrvatskim krajevima. Osim u Lovranu (1903.), orgulje je izradio i u Opatiji (1900.) te Voloskom (1910.). (Škulj, Edo, *Leksikon cerkvenih glasbenikov*, Družina, Ljubljana, 2005., str. 400–401.)

Obrađivane teme vrlo su raznovrsne i ne piše se o svima jednako. Neke se spominju mnogo češće i o nekima se vodi prava diskusija, a neke se informacije daju samo usput.

Među najučestalijim temama, kojima se usto pristupa s posebnom angažiranosti, uvođenje je električne željeznice. Bilo je zamišljeno da će ona povezati Matulje, Opatiju i Lovran. Električna željeznica poznata je i pod nazivom Opatijski tramvaj. Koncesija za 12 km tramvajske pruge izdana je 12. 11. 1906., a prometovanje je započelo 9. 2. 1908. Diskusija o željeznici počinje još 1884. godine,³¹ a broj se članaka povećava kako ona postaje aktualna, odnosno kada dolazi do otvorenja 10. 2. 1908. godine.³² Pokusna vožnja električne željeznice bila je 14. 12. 1907. godine.³³

Vezano za tu tematiku izvještava se o svim fazama: prate se pripreme za izgradnju, početak izgradnje i kasnije izgradnja sama. Piše se o pokusnoj vožnji, kao i o nesreći koja se dogodila 1909. godine, kada je tramvaj s putnicima iskočio iz tračnica te su 4 osobe bile teže, a 3 lakše ozlijeđene.³⁴ Bilježe se i sve druge, manje važne pojedinosti. Velik dio najavljenoga u tim novinskim člancima nije se međutim ostvario. Tako podrobno obrađivanje svega što ima veze sa željeznicom ukazuje na njezinu važnost za stanovnike Lovrana, Opatije i okolice. Uz to ta je željeznica, ma koliko kratka, ipak bila važna za cjelokupan razvoj željeznice u Austro-Ugarskoj Monarhiji, ponajprije za razvoj turizma, a očekivalo se da će utjecati i na druge segmente svakodnevnog života.

Uspostavljanje prijedloga za izgradnju i puštanje u promet makar i segmentarne željezničke trase sigurno je utjecalo na daljnji tijek povezivanja okolnih mjesta. Tako se godinu nakon puštanja u promet opatijskog tramvaja pojavljuje ideja o izgradnji zupčaste željeznice iz Lovranske Drage prema Učki.³⁵ Iako se o toj ideji dosta pisalo, a prema navodima u publikacijama počelo i s nekim osnovnim tehničkim pripremama, do realizacije nije došlo. Bilo je zamišljeno da se na vrhu Učke izgrade vile, park i velik hotel; željeznica je trebala biti duga 7 km, a vožnja od podnožja do vrha trajati jedan sat.³⁶

U časopisima je moguće dobiti i mnogo informacija o nastavku izgradnje željeznice iz Lovrana prema Lovranskoj Dragi, ali i reali-

³¹ Tekst br. 15; tekst br. 16.

³² Tekst br. 231.

³³ Tekst br. 230.

³⁴ Tekst br. 245.

³⁵ Tekst br. 286; tekst br. 264; tekst br. 339.

³⁶ Tekst br. 343.

zaciji spajanja sa željezničkom prugom Opatije preko Preluka i Kantride prema Rijeci.³⁷

U životima čitatelja, kojima se obraća ovdje promatrani tisak, važno mjesto imali su i župni uredi. O tome svjedoči brojnost podataka o životu svećenstva u lovranskoj župi. Čitatelji su informirani o promjenama u tršćansko-koparskoj biskupiji, čijim je lovranska župa bila dijelom. U Lovran 1880. godine, kada se započinje s praćenjem tekstova u ovdje odabranom tisku, dolazi kao župnik Ivan (Giovanni) Dragovina (1880.).³⁸ Prije njega djeluje France Zupan, koji je 70-ih godina 19. stoljeća premješten u Poljane.³⁹ Za vrijeme župnikovanja Ivana Dragovine kao kapelan služi Andrej Mikiša⁴⁰, koji je u Lovran došao 1881. godine.⁴¹ Na mjesto kapelana u Lovran dolaze Jakov Leben 1882.,⁴² Nikola Žic 1883.,⁴³ Josip Cuček 1886.,⁴⁴ Marčinko iz Kastva 1888. godine.⁴⁵ Godine 1889. u Lovran dolazi kao kapelan Anton Štemberger.⁴⁶ Godine 1893. iz Lovrana odlazi Franc Halama, a dolazi Josip Habat.⁴⁷ Među zabilježenim tekstovima nema mnogo onih u kojima su predstavljeni životi pojedinaca i njihovo djelovanje na prostoru Lovrana. Kada se oni i spominju, obično je to u negativnu kontekstu. Ovdje će se spomenuti neki od njih.

Nekoliko tekstova odnosi se na prvog ovdje spomenutog župnika u Lovranu – Ivana Dragovinu. Naime njegovo ime spominje se u negativnu kontekstu, kao osobe koja je simpatizirala, u očima Hrvata i Slovenaca u Lovranu, mrsku talijansku kulturu. Osobe koje su imale hrvatske korijene, a koje su po mišljenju sugrađana radile protiv slavenske kulture doživljavale su posebnu javnu osudu. Nakon što Hrvatska čitaonica „Danica“ iz Lovrana polaže Ivanu Dragovini, povodom njegove smrti u ožujku 1904. godine, vijenac na grob, taj čin doživljava javnu osudu u *Edinosti*.⁴⁸

³⁷ Tekst br. 364; tekst br. 357.

³⁸ Tekst br. 3.

³⁹ France Zupan rođen je u Smokučama (na Gorenjskem), školovao se prvo u svojem rodnom mjestu, a potom u Ljubljani. Bogosloviju je završio u Gorici. Umro je 1897. godine. Djelovao je i u Lovranu, a nakon Lovrana premješten je u Poljane, gdje je, između ostaloga, više od 35 godina djelovao i kao učitelj. (Tekst br. 103.)

⁴⁰ O svećeniku Andreju Mikiši nije bilo moguće pronaći mnogo podataka. Rođen je 1851., 1878. zaređen je za svećenika („Duhovske spremembe“, *Zgodnja Danica*, 1. 3. 1878., str. 6). Jedan je od rijetkih poznatih podataka taj da je umro 5. 6. 1928. godine u Grimaldi u 77. godini starosti. („Dva župnika umrla“, *Mali list*, 29. 6. 1928., str. 1.)

⁴¹ Tekst br. 3.

⁴² Tekst br. 8.

⁴³ Tekst br. 14.

⁴⁴ Tekst br. 30.

⁴⁵ Tekst br. 34; tekst br. 36.

⁴⁶ Tekst br. 46.

⁴⁷ Tekst br. 70.

⁴⁸ Tekst br. 186.

Iz Liburnije nam pišejo: Ker naj se o mrtvih govori le dobro, nočemo nič govoriti o pokojniku kakor o človeku, ampak le kakor o večletnem lovranskem župniku moramo dodati, da je bil najhujši nasprotnik nam Hrvatom. Z dobo njegovega župnikovanja so bili kapelani Hrvatje silno proganjani od strani onih privržencev italijanske stranke v Lovranu, ki so bili najbližji sorodniki pokojnega župnika. Hrvatski jezik je bil po njem izključen iz cerkve, šole, župnega urada itd. Ko je dobil nekoč kakor člen trajnega šolskega sveta povabilo v sejo, je odklenil isto, ter je bilo hrvatsko, češ, da njemu ni ime „Ivan“, ampak „Giovanni“. Na vsakih volitvah je glasoval proti narodni hrvatski stranki on, ki je kakor semeniški dijak pisal svoj priimek s cirilico, in ne z latinico, in se je ponašal kakor največi Hrvat!⁴⁹

Ali to nije jedini svećenik o kome se pisalo. U novinama se spominje i Ivan Luk, koji nije dopustio novoosnovanoj limenoj glazbi svirati na procesiji na Tijelovo. Autor teksta navodi:⁵⁰

Tozadevni račun pa je prekrizal naš gospod svećenik, greč. g. župnik lovranski Ivan Luk in sicer na jako čuden način, ki postavlja gospoda župnika ki je „rojen Hrvat“, v jako čudno luč. Ko je prišla k njemu deputacija ter mu razložila svojo in naroda željo ter zaprosila, da bi pripustil godbo k procesiji, je izjavil, „da bi morali popreje prašati laško godbo, ker drugače ne dovoli, ker se boji kritike in italijanskega časopisja. Tako postopa naš gospod župnik! Peščici Italijanov se klanja, celo strah ima pred njo; svoj narod, kateremu bi moral biti ob strani, pa zapostavlja.“⁵¹

Kao da žele potkrijepiti tradicionalno gledište po kome su svećenik i učitelj osobe od posebne važnosti u stvaranju društvene klime u pojedinim manjim mjestima.

⁴⁹ „Pišu nam iz Liburnije: Jer se o mrtvima govori samo dobro, nećemo ništa govoriti o pokojniku kao o čovjeku, već kao o višegodišnjem lovranskom župniku, moramo dodati da je bio najveći protivnik nama Hrvatima. S razdobljem njegova župnikovanja bili su kapelani Hrvati proganjani od strane onih pristaša talijanske stranke u Lovranu koji su bili najbliži župnikovici rođaci. Hrvatski jezik bio je zahvaljujući njemu isključen iz crkve, škole, župnog ureda i sl. Kada je dobio kao član trajnog školskog vijeća poziv na sastanak, isti je odbio jer je bio hrvatski, naime da njemu nije ime ‘Ivan’ već ‘Giovanni’. Na svakim izborima glasovao je protiv narodnih hrvatskih stranaka, on, koji je kao sjemeništarac pisao svoje prezime ćirilicom, a ne latinicom, i ponašao se kao najveći Hrvat!“

⁵⁰ Tekst br. 318.

⁵¹ „Takav plan prekrizio je naš gospodin svećenik, gosp. župnik lovranski Ivan Luk, i to na jako čudan način, koji postavlja gospodina župnika, koji je ‘rođeni Hrvat’, u vrlo čudno svjetlo. Kada je njemu došla delegacija te mu objasnila svoju, ali i želju naroda, te zamolila da pusti limenu glazbu u procesiju, izjavio je ‘da bi prvo morao pitati lašku limenu glazbu te da inače neće dopustiti jer se boji kritike i talijanskih novina. Tako postupa naš gospodin župnik! Šačici se Talijana klanja, čak ima i strah pred njima; svoj narod, kojemu bi trebao biti na strani, zapostavlja.“

U tiskovinama se jednako tako u negativnu kontekstu spominje nadučitelj i ravnatelj hrvatske škole u Lovranu Vilim Grossmanu.⁵² Rođen je u Sežani 1852.,⁵³ a umro 1904. godine u Lovranu. Čini se da je već od samog početka, kako je počeo s djelovanjem u Lovranu, svojom ideologijom stvorio neprijatelje, koji ga odonda povremeno spominju u slovenskom tisku. Tako je već 1885. godine prozvan kao učitelj koji u Lovranu sije razdor, što je on javno opovrgnuo.⁵⁴ Deset godina kasnije, prilikom imenovanja za kotarskog učiteljskog nadzornika, Matko Mandić bio je protiv te odluke te je protestirao,⁵⁵ ali to nije polučilo rezultate, osim činjenice da ga je Vilim Grossman zajedno s Ivanom Turčićem tužio za uvrede.⁵⁶ Diskusija o ulozi Grossmana u lovranskom školstvu nastavila se i dalje, išlo se sve do ministarstva, ali nije došlo ni do kakve promjene.⁵⁷

U novinskim tekstovima iz 1898. godine optužuje ga se da kao nadzornik ne čini svoj posao, već da:⁵⁸

...s tem pooblastilom [nadzornika, op. a.] podkrepļjen hodi ta veliki Grossman po hrvatskih školah, šikanuje ondi hrvatske učitelje in žali njihovo narodnost prav kakor se mu zljubi. Iz tega je razvidno, kaj vse sme v Istri, kdo je pravi lopov. Tak človek, ki zasluži, da se ga vrže s katedra doli...⁵⁹

Prilikom smrti nadučitelja Grossmana u *Soči* pišu:⁶⁰

Umrł je v Lovranu v Istri učitelj Guglielmo Grossman, italijanaš prve vrste, ki je s svojim mnogoletnim delovanjem vstvaril laško stranko v Lovranu ter je nastala tamkaj, lovransčina ki ni ne laščina ne hrvaščina — takozvani „poperdilizem“. Grossman je umrl star 52 let. Rojen je bil v Sežani od čistih slovenskih starišev, tudi on se je čutil Slovenca, ko se je pa v Lovranu poročil z Lahinjo ter so se mu začeli Lahi dobrikati in mu iti na roko, kar je neslo, je postal renegat ter neizmerno delaven borilec za laško stvar, za katero je žel, žal, preveč uspehov.⁶¹

⁵² Vlašić, Vinka, „Razvoj školstva u Lovranštini“, *Liburnijske teme*, knj. 6, 1987., str. 126.

⁵³ *Popotnikov koledar za slovenske učitelje*, Sv. Cirila, Maribor, 1888., str. 113.

⁵⁴ Tekst br. 24; tekst br. 25.

⁵⁵ Tekst br. 75.

⁵⁶ Tekst br. 76.

⁵⁷ Tekst br. 81.

⁵⁸ Tekst br. 127.

⁵⁹ „...s tom punomoći [nadzornika, op. a.] osiguran, posjećuje taj veliki Grossman hrvatske škole, šikanira tamo hrvatske učitelje i vrijeđa njihovu narodnost kako mu se sviđa. Iz toga se vidi što se sve smije u Istri, tko je pravi lopov. Takav čovjek, koji je zaslužio da ga se makne s katedre...“

⁶⁰ Tekst br. 188.

⁶¹ „Umro je u Lovranu u Istri učitelj Guglielmo Grossman, talijanaš prve vrste, koji je svojim mnogogodišnjim djelovanjem osnovao lašku stranku u Lovranu, te je nastala tamo lovransčina,

Ovdje su spomenute samo neke od osoba koje su doživjele javnu osudu. Svakako bi njihov rad bilo potrebno temeljitije istražiti i tek tada stvoriti objektivnu sliku njihova života i djelovanja.

Važan događaj, koji je, nažalost, slabo popraćen u pregledanom tisku, otvaranje je i knjižnice u Lovranu. Osnovna ideja te izražena potreba za javnom knjižnicom iznesena je već u listopadu 1908. godine, kada se razmatra mogućnost osnivanja javnih knjižnica u Voloskom, Opatiji i Lovranu. Idejni začetnik toga bilo je Hrvatsko-slovensko akademsko ferijalno društvo „Istra“.⁶² Kao argument za osnivanje knjižnica poslužila je činjenica da u Opatiji postoje dvije njemačke javne knjižnice, a u Lovranu talijanska, stoga bi se trebala osnovati i hrvatska. Najprije je odlučeno da će se knjižnice osnovati u Opatiji i Voloskom, a tek potom u Lovranu. Knjižnice bi trebale imati slovenski, hrvatski i češki odjeljak. U svrhu prikupljanja što većeg broja knjiga „zabavne vsebine“, tiskana je obavijest o toj namjeri, a u potpisu su članka Konrad Janežič i Viktor Car Emin.⁶³ Knjižnica u Lovranu otvorena je godinu kasnije, i to 10. 10. 1909. u kući stolara Ilijašića, koji je imao i ulogu knjižničara.⁶⁴

Živopisan je i tekst o izgradnji Opatije, Ike, Lovrana i Voloskog, gdje se prema navodima u novinama gradilo više od 40 kuća, ali je cjelokupna situacija bila otežana jer su zidari odlučili stupiti u štrajk.⁶⁵ Nažalost, rješenje te situacije nije vidljivo iz dnevnih slovenskih novina.

U novinama se uglavnom samo usputno navodi koje su slavne osobe visokog roda boravile u Lovranu. Tako u Lovranu 7 tjedana od svibnja 1898. godine boravi nadvojvotkinja Marija Josipa, a povodom njezina odlaska Lovran i Ika svečano su osvijetljeni.⁶⁶ Iste godine u jednodnevni posjet Lovranu dolazi carski i kraljevski namjesnik grof Goess.⁶⁷ U Lovranu borave i djeca bugarskog kneza Ferdinanda,⁶⁸ koji ih u svibnju i posjećuje⁶⁹, a tako i nadvojvotkinja Marija Valerija

koja nije ni laščinski ni hrvatski – takozvani ‘poperdilizem’. Grossman je umro u dobi od 52. godine. Rođen je u Sežani od čistih slovenskih roditelja, i on se osjećao kao Slovenac, a kada se u Lovranu oženio za Lahinju te su mu Lahi počeli ugađati i ići mu na ruku, što ga je ponijelo, postao je neizmjeran borac za ‘laško stvar’, za koju je doživljavao, nažalost, previše uspjeha.“

⁶² Više o društvu v. u: Riman, Barbara, „Delovanje slovensko-hrvaških društav v Pazinu“, *Acta Histriae*, br. 1–2, 2012., str. 233–254.

⁶³ Tekst br. 242.

⁶⁴ Tekst br. 264.

⁶⁵ Tekst br. 181.

⁶⁶ Tekst br. 124.

⁶⁷ Tekst br. 122.

⁶⁸ Tekst br. 214.

⁶⁹ Tekst br. 219; tekst br. 222.

(1908.), bečki gradonačelnik Lueger⁷⁰ te drugi visoko cijenjeni državni službenici.

Zanimljiv je događaj iz 1913. godine, koji bi zapravo pripadao i rubrici crne kronike, kao i prvoj skupini, gdje su politički događaji, ali ga svejedno valja spomenuti ovdje, kao podatak o znamenitim osobama koje su boravile u Lovranu. Naime u siječnju, prilikom odlaska ministra Lukacsa u Budimpeštu, u Lovranu izbijaju demonstracije protiv njegovih odluka. Mnoštvo, kako radnici u hotelu tako i gosti Lovrana, zviždalo je i gađalo ga kamenjem, a situacija je postala toliko ozbiljna da je došlo i do sukoba demonstranata s policijom. Policija ranjava 12 osoba, a među njima 4 teško.⁷¹

3.3. *Novinski tekstovi iz crne kronike*

Tekstovi u kojima su opisani tragični događaji slabije su zastupljeni u odnosu na tekstove iz prvih dviju skupina. Uglavnom se izvještava o slučajnim nesrećama i elementarnim nepogodama, a rjeđe o namjerno učinjenim kaznenim djelima ili tragičnim događajima.

Određeni broj nesreća povezan je s morem i činjenicom da je Lovran primorsko mjesto. Tako 1892. godine dolazi do prevrtanja ribarskog brodića između Opatije i Lovrana.⁷² Spomenut je i tragičan kraj učitelja koji 1907. godine u more skače na glavu i pogiba.⁷³ Još je jedna pomorska nesreća zabilježena 1913. godine, kada je izgorjela barka braće Lupis iz Rijeke.⁷⁴

Pomorska nesreća zabilježena je iste godine, ali u rujnu, kada se na parobrod „Savu“, koji je vozio prema Rijeci, u Voloskom htjelo ukrcati još 200 putnika. Naime taj je dan bio u Rijeci sajmišni dan te je parobrod već iz Lovrana isplovio s 260 ljudi, a zbog nedostatka mjesta neki su se već tada vozili na krovu. Kada kapetan broda nije htio primiti više putnika, oni koji su čekali u Voloskom počeli su se na silu gurati na krov parobroda, koji se tada prevrnuo, a putnici s krova popadali su u more. Nasreću, nitko nije ozbiljno stradao.⁷⁵

Spominju se i elementarne nepogode. Tako je u travnju 1895. godine spomenut potres.⁷⁶ U prosincu 1904. godine u novinama se piše o velikom nevremenu koje se dogodilo, a tijekom oluje uništeno je sve što je bilo napravljeno za proširenje lučice u Lovranu.⁷⁷

⁷⁰ Tekst br. 249; tekst br. 250; tekst br. 253 i dr.

⁷¹ Tekst br. 336.

⁷² Tekst br. 61.

⁷³ Tekst br. 225.

⁷⁴ Tekst br. 349.

⁷⁵ Tekst br. 361.

⁷⁶ Tekst br. 85.

⁷⁷ Tekst br. 183.

Iz novinskih tekstova moguće je zaključiti da se neslaganje između hrvatskog, slovenskog (slavenskog) i talijanskog stanovništva znalo rješavati i fizičkim sukobima. Tako je zabilježeno da su „lahi“ napali kapetana Ivana Tominića u veljači 1901. godine. Ne zna se rezime tog sukoba.⁷⁸

Nekako se čini najbizarniji novinski tekst o „mohamedancu“ koji mora na sud u Trst jer nije skinuo kapu dok je prolazio pored crkve i zastave u Lovranu 1907. godine. Dopisnik za *Slovenski narod* iz Lovrana piše:⁷⁹

Nesreća, radovednost ali potreba je pa nanesla v to gnezdo, kateremu se prav i zdravilišče Lovrana, tudi nekega delavca po imenu Mehmeda Čibukcija, leta 1881 rojenega v Sarajevu, kateri ima pa po receptu škofa Nagla in menda po mnenju vseh vzvišenih glav ta greh, da je mohamedanec in Hrvat. Sredi meseca septembra t. 1. je bila neka cerkvena svečanost v drugače malo svetem gnezdu Lovrani, in ta revni delavec je šel mirno k čevljarju, kateri je blizu cerkve in pozabil sneti klobuk z glave, ko je šel mimo nekakove zastave. Naenkrat ga pa zgrabi od zadaj za ovratnik občinski stražar, ki mu je ukazal vzeti klobuk z glave. Mehmed je dal razumeti, da sploh ni vedel, s čim se bavi njegova najbližja okolica. Posledica tega je bila, da je bil revni delavec tožen pri sodiji v Voloski zaradi motenja vere. Ker ga to sodišče ni moglo odvezati njegovega greha moral se bo zagovarjati v Trstu. Človek se mora prikloniti do tal nad takim napredkom v 20 stoletju.⁸⁰

3.4. Putopisi

Određeni broj tekstova u kojima se spominje Lovran mogao bi se okarakterizirati i kao putopisi. Nažalost, tekstovi u kojima se spominje Lovran opisuju ga samo kao usputnu stanicu prilikom putovanja po Kvarneru, odnosno pri usponu na Učku. Veći je naglasak stavljen na turistički poznatiju Opatiju i druge okolne krajeve. Zbog toga nije

⁷⁸ Tekst br. 148.

⁷⁹ Tekst br. 229.

⁸⁰ „Nesreća, znatiželja ili potreba donijela je u to gnijezdo, koje se naziva i lječilište Lovran, nekog radnika po imenu Mehmed Čibukcij, rođenog 1881. godine u Sarajevu, koji ima po receptu biskupa Nagla i valjda po mišljenju svih tu uzvišenih glava taj grijeh da je 'mohamedanec' i Hrvat. Sredinom rujna ove godine bila je neka crkvena svečanost u inače malo svetom gnijezdu Lovranu i taj je siromašni radnik mirno išao postolaru, koji je blizu crkve, te je zaboravio skinuti kapu s glave kada je prolazio mimo nekakve zastave. Odjednom ga je za ovratnik zgrabio općinski stražar, koji je zahtijevao da skine kapu s glave. Mehmed je objasnio da uopće nije znao čime se bavi njegova okolina. Posljedica toga bila je da je siromašan radnik tužen sucu u Voloskom zbog ometanja vjere. Kako ga taj sud nije mogao odriješiti njegova grijeha, morat će se braniti u Trstu. Čovjek se mora nakloniti do poda zbog takva napretka u 20. stoljeću.“

moguće prikazati Lovran očima onih koji su ga vidjeli isključivo kao turističko i lječilišno mjesto.⁸¹

Tako se npr. u tekstu „Popotni spomini“ Lovran spominje kao mjesto pored Opatije i kao lučica. Autor teksta piše:⁸²

Iz Opatije sva šla ob lepi poti skozi Iko, kjer je malo pristanišče, proti Lovranu. Nekoliko pred vasjo sva jo zavila po zelo kameniti in dokaj strmi poti – ob vznožju Učke – proti Poljanam. [...] Drugo jutro nam je bilo dokaj zgodaj odriniti v Lovran, da nisva zamudila parnika. Priševši v Lovran nisva dolog čakala, da je priplul parnik iz Reke, namenjen v Pulj...⁸³

3.5. Oglasi

U ovdje promatranim slovenskim povijesnim novinama nailazi se na još jednu kategoriju novinskih tekstova – oglase. Ti su novinski tekstovi uglavnom vezani za oglašavanje slobodnih radnih mjesta, kako u državnim ustanovama tako i u privatnika. Najviše je oglasa vezanih za radno mjesto učiteljice/učitelja. Tako je 1880. godine objavljen natječaj za zaposlenje učiteljica za Kastav i Lovran za hrvatski jezik te za Podgrad, Materiju i Jelšane, gdje se traži znanje slovenskog jezika.⁸⁴ S takvim⁸⁵ i sličnim oglasima⁸⁶ susrećemo se i kasnije, kad se traže općinski čuvari. Znakovit je oglas za zapošljavanje na radno mjesto ljekarnika. Naime 1904. godine zaposlen je ljekarnik po nacionalnosti Talijan, ali prema mišljenju dopisnika radikalni Talijan. Nadalje zaključuje:⁸⁷

Ker ni bilo med prosilci nobenega Hrvata oziroma Slovenca, bilo bi smešno zahtevati, da se imenuje Hrvat oziroma Slovenec. Toda, če se more izbirati med skrajno-radikalnimi in zmernimi Italijani, zamoremo vendar zahtevati, da bo imenovan zmeren kandidat in zvest državljan.⁸⁸

⁸¹ Tekst br. 50; tekst br. 64.

⁸² Tekst br. 64.

⁸³ „Iz Opatije smo išli po lijepom putu kroz Iku, gdje je mala luka, prema Lovranu. Malo prije sela skrenuli smo po veoma kamenitom i dosta strmom putu – uz podnožja Učke – prema Poljanama. (...) Drugo jutro bilo nam je malo rano otputiti se u Lovran, da ne zakasnimo na parobrod. Došavši u Lovran, nismo dugo čekali da je doplovio parobrod iz Rijeke koji je bio na putu za Pulu.“

⁸⁴ Tekst br. 6; tekst br. 5; tekst br. 19 i dr.

⁸⁵ Tekst br. 191.

⁸⁶ Traže se općinski čuvari (tekst br. 151), liječnici (tekst br. 328).

⁸⁷ Tekst br. 187.

⁸⁸ „Kako među kandidatima nije bilo Hrvata ili Slovenaca, bilo bi smiješno zahtijevati da se imenuje Hrvat ili Slovenec. Ali kada se mora birati među krajnje radikalnim i umjerenim Talijanima, možemo zahtijevati da se imenuje umjeren kandidat...“

U oglasima se može naći podatak i da su obrtnici i privatne osobe⁸⁹ jednako tako tražili zaposlenike preko oglasa u ovdje spomenutim novinama.

U ovu bi se skupinu moglo uključiti i obavijesti o raznim novčanim donacijama različitim humanitarnim i potpornim društvima, gdje su navedeni dobrotvori, imenom i prezimenom, ali i mjestom stanovanja – u ovom slučaju, to je Lovran.⁹⁰

4. Za kraj

Stare su novine nepresušno vrelo podataka, koje ovdje nije moguće sve spomenuti, pogotovo kada se promatra relativno veliko razdoblje koje obuhvaća 34 godine, kao što je to u ovome članku. I tko bi god birao članke i teme koje bi predstavio vjerojatno bi izabrao drugačije jer se uza svu znanstvenu objektivnost procjena važnosti pojedine teme nesumnjivo razlikuje od osobe do osobe.

Neovisno o tome razvidno je da se o Lovranu u slovenskim novinama pisalo. Neke su novine pridavale veću pažnju, odnosno imale su bolje razgranatu mrežu dopisnika, koji su potom revno ispunjavali svoju dužnost (npr. *Edinost*), dok su neka druga, manja glasila vijesti preuzimale i svoje čitateljstvo tako izvještavale o njima važnijim temama (*Soča*). Intenzitet pisanja o Lovranu vjerojatno nije onolik kolik bi bio u novinama na hrvatskom jeziku, odnosno u lokalnim novinama, ali članci ipak čine značajan korpus.

Sadržaji objavljeni u novinama *Edinost*, *Slovenec*, *Slovenski narod* i *Soča* raznoliki su. Obuhvaćene su političke teme, crtice iz svakodnevnog života pa sve do putopisa i kratkih opisa Lovrana.

S vremenom se, a valjda je na to utjecala i dostupnost tiska, broj istih vijesti u novinama povećava. Vijesti se često ponavljaju, pa se poneki izvještaji mogu pročitati u sve četiri ovdje predstavljene slovenske tiskovine. Urednicima je kao izvor vijesti ponekad poslužila i *Naša Sloga* te talijanski *Il Piccolo*, koji je izlazio u Trstu.

Još je jedna zanimljivost vezana za objavljene vijesti, a to je da su sve informacije iz *Slovenca*, *Slovenskog naroda* i *Soče* pronađene uglavnom i u *Edinosti*, pa je moguće zaključiti da ona postaje jedna od važnijih slovenskih tiskovina za proučavanje Lovrana kad je o tisku kao izvoru riječ.

Novinski tekstovi imaju vrlo važnu ulogu u povijesnim istraživanjima i rekonstruiranju povijesne svakodnevice određenog kraja.

⁸⁹ Tekst br. 360; tekst br. 354.

⁹⁰ Tekst br. 313; tekst br. 315; tekst br. 364 i dr.

Važno je ponovo napomenuti da se informacijama iz novinskih tekstova treba pristupati oprezno jer znaju biti nepouzdana, a neki su novinski tekstovi često i ideološki obojeni, što je u ovom primjeru pogotovo vidljivo na prikazivanju hrvatsko-slovensko-germansko-talijanskih odnosa.

Nadalje, kada se promatra u kojim se slučajevima spominje Lovran, vidljivo je da se on uglavnom spominje kad je kontekst cijela Istra i Primorje, a radi li se o dopisima i preuzimanju članaka iz istarskih i primorskih novina (*Naša Sloga*, *Edinost*), tada su to novinski članci vezani za mikropodručje i odnose se isključivo na prilike u Lovranu.

Svakako, podaci dobiveni iz novinskih tekstova nisu dovoljni da bi se kvalitetno rekonstruirao određeni povijesni događaj ili razdoblje. Oni donose tijek zbivanja i obogaćuju činjeničnu osnovu za razumijevanje tog događaja, odnosno njegovo kontekstualiziranje pomaže u uspostavi slike određenog povijesnog razdoblja. No informacije dobivene usmjerenim uvidom i analizom sadržaja povijesnih novina, uz uporabu već postojeće literature, mogu stvoriti mozaik dirljivih, toplih ljudskih priča i približiti ih čovjeku 21. stoljeća.

Literatura

1. Amir Muzur, „Opatija – evropsko sejmišče zdravniških in lekarniških idej in patentov s konca 19. in z začetka 20. stoletja“, *Zdravstveni vestnik*, br. 80, 2011., str. 860–864.
2. Amon, Smilja – Erjavec, Karmen, *Slovensko časopisno izročilo 1: od začetka do 1918*, Založba FVD, Ljubljana, 2011.
3. Došen, Antonia, „Gospić u lokalnim novinama (Ličanin, Hrvat, Srbin i Starčevićanac) na prijelazu iz XIX. i XX. stoljeće“, *Časopis za suvremenu povijest*, br. 2, 2013., str. 327–344.
4. Javornik, Marjan (gl. ur.), *Enciklopedija Slovenije*, knj. 12 (Slovenska n-Sz), Mladinska knjiga, Ljubljana, 1998.
5. Jurić, Mirjana, „Zagreb u Prvom svjetskom ratu: povijesne novine kao izvor za istraživanje socijalne povijesti“, *Libellarium*, br. 2, 2009., str. 121–144.
6. Kavrečić, Petra, *Turizem v Avstrijskem primorju*, Založba Univerze na Primorskem, Koper, 2015.
7. Marušić, Branko, „Izbor vesti o Istri v slovenskem časopisju do leta 1880“, *Annales*, knj. 17, 2007., str. 65–82.
8. Miškulin, Dolores, „Književne teme u riječkoj periodici na talijanskom jeziku od 1900.do 1919. godine“, *Fluminensia*, br. 1, 2013., str. 89–101.

9. Palić, Tea – Miljević-Ridički, Renata, „The Portrait of Mothers and Fathers in Croatian Daily Newspapers and in a Magazine for Parents: Today and Twenty Years Ago“, *Croatian Journal of Education*, br. 2, 2014., str. 93–107.
10. *Popotnikov koledar za slovenske učitelje*, Sv. Cirila, Maribor, 1888.
11. Plenković, Mario, *Komunikologija masovnih medija*, Barbat, Zagreb, 1993.
12. Riman, Barbara, „Delovanje slovensko-hrvaških društva v Pazi- nu“, *Acta Histriae*, br. 1–2, 2012., str. 233–254.
13. Simper, Sanja, „Povijest lječilišta u Lovranu potkraj XIX. i na početku XX. stoljeća“, *Zbornik Lovranščine*, knj. 1, 2010., str. 89–140.
14. Škulj, Edo, *Leksikon cerkvenih glasbenikov*, Družina, Ljubljana, 2005.
15. Švoger, Vlasta, „Slika Austrije i Austrijanaca u zagrebačkim liberalnim listovima na prijelazu iz četrdesetih u pedesete godine 19. stoljeća“, *VDG Jahrbuch*, knj. 15, 2008., str. 23–34.
16. Vlašić, Vinka, „Razvoj školstva u Lovranštini“, *Liburnijske teme*, knj. 6, 1987., str. 125–135.

Izvori

1. „Izpraznjene učiteljske službe“, *Edinost*, 20. 10. 1880., str. 4.
2. „Pomembe v tržaško-koprskoj škofiji“, *Edinost*, 20. 10. 1880., str. 4.
3. „Pomembe v tržaško koperski škofiji“, *Edinost*, 23. 2. 1881., str. 4.
4. „Irredentorski napad na Istru“, *Edinost*, 6. 4. 1881., str. 1.
5. „Natječaj“, *Soča*, 29. 7. 1881., str. 1.
6. „Natječaj“, *Edinost*, 26. 8. 1882., str. 4.
7. „Zdravniki in lekarne v Istri“, *Edinost*, 2. 9. 1882., str. 3.
8. „Spremembe mej duhovstvom“, *Edinost*, 9. 12. 1882., str. 3.
9. „Poštne hranilnice“, *Edinost*, 7. 3. 1883., str. 3.
10. „Nove poštne hranilnice“, *Soča*, 16. 3. 1883., str. 3.
11. „Volitve v Istri“, *Edinost*, 16. 6. 1883., str. 1.
12. „Volitve v Istri in na Goriškem“, *Edinost*, 30. 6. 1883., str. 1.
13. „Volitve v Istri“, *Slovenski narod*, 8. 6. 1883., str. 1–2.
14. „Spremembe mej duhovstvom“, *Edinost*, 18. 7. 1883., str. 3.
15. „Dve važni spomenici“, *Edinost*, 27. 2. 1884., str. 1.
16. „Dopisi“, *Slovenski narod*, 28. 2. 1884., str. 3.
17. „Izvešće o stanju u školah sa godinu 1882-3“, *Edinost*, 25. 6. 1884., str. 2.

18. „Slovani in Italijani v istrskem deželnem zboru“, *Slovenec*, 26. 6. 1884., str. 1–2.
19. „Izpraznjene učiteljske službe“, *Edinost*, 20. 10. 1884., str. 4.
20. „Prebivalstvo na Primorskem“, *Edinost*, 18. 4. 1885., str. 1.
21. „Deželni zbor istarski“, *Slovenski narod*, 1. 5. 1885., str. 2.
22. „Volitve v Istri“, *Slovenski narod*, 22. 5. 1885., str. 3.
23. „Volitve v Istri“, *Slovenski narod*, 23. 5. 1885., str. 1.
24. „Iz Lovrana“, *Edinost*, 5. 9. 1885., str. 3.
25. „Iz Lovrana“, *Edinost*, 11. 11. 1885., str. 3.
26. „Poslano“, *Edinost*, 6. 2. 1886., str. 3.
27. „Duhovenske novice“, *Edinost*, 1. 5. 1886., str. 3.
28. „Domače novice“, *Slovenec*, 4. 5. 1886., str. 3.
29. „Duhovske spremembe v Tržaško-Koperski škofiji“, *Edinost*, 16. 7. 1886., str. 3.
30. „Duhovske spremembe v Tržaško-Koperski škofiji“, *Slovenec*, 16. 7. 1886., str. 3.
31. „Deželni zbor istarski“, *Slovenski narod*, 29. 12. 1886., str. 2.
32. „Potopisne arabeske“, *Slovenski narod*, 5. 3. 1887., str. 1–2.
33. „Iz Trsta“, *Slovenec*, 24. 4. 1888., str. 4.
34. „Diocezanske vesti“, *Edinost*, 28. 4. 1888., str. 3.
35. „Občina dediči“, *Slovenski narod*, 1. 5. 1888., str. 3.
36. „Duhovske spremembe v tržaški škofiji“, *Slovenec*, 4. 5. 1888., str. 3.
37. „Iz deželnih zborov“, *Slovenski narod*, 13. 10. 1888., str. 1–2.
38. „V deveti seji deželnega zbora istrskega“, *Slovenec*, 15. 10. 1888., str. 2.
39. „Iz deželnih zborov“, *Edinost*, 10. 11. 1888., str. 2.
40. „Dopolnila volitev v državni zbor za istrska mesta in trgovsko zbornico“, *Slovenski narod*, 1. 3. 1889., str. 3.
41. „K volitvam“, *Edinost*, 15. 5. 1889., str. 3.
42. „Volitev volilnih mož“, *Edinost*, 1. 6. 1889., str. 3.
43. „Primorski sprehodi“, *Slovenski narod*, 17. 6. 1889., str. 1–2.
44. „Volitve za deželni zbor“, *Edinost*, 29. 6. 1889., str. 3.
45. „Volitve v istrski deželni zbor“, *Slovenec*, 1. 7. 1889., str. 3.
46. „Duhovske vesti“, *Slovenec*, 30. 8. 1889., str. 4.
47. „Izvirni dopisi“, *Slovenec*, 20. 11. 1889., str. 1.
48. „Slavni zbor!“, *Edinost*, 16. 4. 1890., str. 1.
49. „Dopolnilne volitve za deželni zbor istrski“, *Slovenec*, 2. 8. 1890., str. 3.
50. „Hrvatsko Primorje“, *Slovenski narod*, 7. 8. 1890., str. 3.

51. „Volilcem“, *Edinost*, 20. 8. 1890., str. 1.
52. „Volilvem, *Slovenec*, 21. 8. 1890., str. 1.
53. „Volivcem“, *Slovenski narod*, 21. 8. 1890., str. 1.
54. „Istrske volitve“, *Slovenec*, 22. 8. 1890., str. 3.
55. „Volitev v mestih Liburnije“, *Slovenec*, 5. 9. 1890., str. 3.
56. „Deželni zbor istrski“, *Slovenski narod*, 17. 10. 1890., str. 1.
57. „Volitve v državni zbor“, *Edinost*, 28. 1. 1891., str. 2.
58. „Volitve na Primorskem“, *Slovenski narod*, 30. 1. 1891., str. 3.
59. „Za državnozborske volitve“, *Edinost*, 11. 2. 1891., str. 1.
60. „Volitve volilnih mož po Istri“, *Edinost*, 20. 2. 1891., str. 1.
61. „Nesrečna na moru“, *Slovenski narod*, 15. 1. 1892., str. 3.
62. „Interpelacija“, *Edinost*, 19 3. 1892., str. 2.
63. „Volilni shod v Opatiji“, *Slovenski narod*, 26. 4. 1892., str. 1.
64. „Popotni spomini“, *Slovenec*, 4. 7. 1892., str. 1–2.
65. „Natječaj“, *Slovenski narod*, 5. 7. 1892., str. 4.
66. „Natječaj“, *Edinost*, 6. 7. 1892., str. 4.
67. „Ljudske šole“, *Slovenski narod*, 14. 2. 1893., str. 4.
68. „Poslansko poročilo“, *Slovenski narod*, 24. 6. 1893., str. 1–2.
69. „XIX. redni občni zbor političnega društva Edinost“, *Edinost*, 1. 7. 1893., str. 3.
70. „Duhovske spremembe“, *Slovenec*, 21. 7. 1893., str. 3.
71. „Iz tržaške škofije“, *Slovenec*, 11. 8. 1893., str. 3.
72. „Zunanje zadeve“, *Edinost*, 4. 10. 1893., str. 2.
73. „Slovensko šolstvo v Istri“, *Edinost*, 8. 11. 1893., str. 2.
74. „Slovensko šolstvo v Istri“, *Edinost*, 15. 11. 1893., str. 3.
75. „Deželni zbor istrski“, *Edinost*, 10. 3. 1894., str. 1.
76. „Izpred porotnega sodišča“, *Edinost*, 10. 3. 1894., str. 2.
77. „Različne vesti“, *Edinost*, 31. 3. 1894., str. 2.
78. „Istarski pristani-pošte, javni napisi“, *Slovenski narod*, 6. 7. 1894., str. 1.
79. „Istrski laški župani v Trstu“, *Edinost*, 6. 11. 1894., str. 3.
80. „Tako je prav“, *Edinost*, 15. 11. 1894., str. 2.
81. „Državni zbor“, *Slovenski narod*, 20. 11. 1894., str. 1.
82. „Državni zbor“, *Edinost*, 20. 12. 1894., str. 1.
83. „Volitve za deželni zbor istrski razpisane!“, *Soča*, 22. 3. 1895., str. 3.
84. „Nova železnica“, *Slovenski narod*, 11. 4. 1895., str. 3.
85. „Opatija“, *Slovenski narod*, 17. 4. 1895., str. 3.
86. „Istrske novice“, *Soča*, 19. 4. 1895., str. 2.
87. „Državni zbor“, *Slovenski narod*, 30. 4. 1895., str. 1.
88. „Potrjen zakon“, *Edinost*, 1. 2. 1896., str. 3.

89. „Deželnozbornske volitve v Istri“, *Slovenski narod*, 15. 5. 1896., str. 3.
90. „Čini avite colture“, *Edinost*, 18. 7. 1896., str. 3.
91. „Žetev v Istri“, *Edinost*, 19. 7. 1896., str. 1–2.
92. „Obustavljene volitve“, *Edinost*, 21. 7. 1896., str. 3.
93. „Žetev v Istri“, *Soča*, 24. 7. 1896., str. 3.
94. „O dogotkih v Moščenicah“, *Edinost*, 28. 7. 1896., str. 3.
95. „Sredstva, kojimi se vzdržuje italijanstvo v Istri“, *Edinost*, 29. 8. 1896., str. 3.
96. „Hrvatsko in slovensko šolstvo v Istri!“, *Slovenski narod*, 15. 1. 1897., str. 1.
97. „Državnozbornske volitve“, *Edinost*, 26. 1. 1897., str. 2.
98. „Nekoliko računa o volitvi za V. kurijo v Istri“, *Edinost*, 17. 2. 1897., str. 2.
99. „Državnozbornske volitve v Istri“, *Edinost*, 21. 2. 1897., str. 3.
100. „Borba v Istri za peto kurijo“, *Edinost*, 27. 2. 1897., str. 5.
101. „Sedaj smo na jasnem“, *Edinost*, 16. 3. 1897., str. 1.
102. „Lovranski, veprinaški in rukavaški volilni možje“, *Edinost*, 14. 3. 1897., str. 3.
103. „France Zupan“, *Slovenec*, 6. 4. 1897., str. 2.
104. „O izvolitvi poslanca kmečkih občin za vstočno Istro“, *Edinost*, 24. 3. 1897., str. 2.
105. „Nekrščansko maščevanje“, *Edinost*, 8. 5. 1897., str. 3.
106. „Vseslovenski in istrsko-hrvatski shod“, *Edinost*, 15. 5. 1897., str. 1.
107. „V boju za pravico“, *Edinost*, 18. 5. 1897., str. 1.
108. „Slovanskega življa na Primorskem boj za obstanek“, *Slovenski narod*, 18. 5. 1897., str. 1.
109. „Razmere na Primorskem“, *Edinost*, 19. 5. 1897., str. 1.
110. „Slovanskega življa na Primorskem boj za obstanek“, *Slovenski narod*, 20. 5. 1897., str. 1.
111. „Razmere na primorskem“, *Edinost*, 21. 5. 1897., str. 1.
112. „Istrske novice“, *Slovenski narod*, 29. 5. 1897., str. 4.
113. „Kako se in kdo širi anarhizem“, *Edinost*, 28. 7. 1897., str. 3.
114. „Primorske razmere“, *Slovenec*, 12. 10. 1897., str. 1–2.
115. „Primorske razmere“, *Slovenski narod*, 14. 10. 1897., str. 3.
116. „Deželni zbor“, *Slovenec*, 29. 1. 1898., str. 2.
117. „Hrvatska čitaonica ‘Danica’ u Lovranu“, *Edinost*, 30. 1. 1898., str. 2.
118. „Deželni zbor istrski“, *Edinost*, 11. 2. 1898., str. 2.
119. „Deželni zbor istrski“, *Slovenec*, 11. 2. 1898., str. 1.

120. „Deželni zbor istrski“, *Edinost*, 16. 2. 1898., str. 2.
121. „Deželni zbor istrski“, *Slovenec*, 18. 2. 1898., str. 2.
122. „C. kr. namestnik grof Goess na obisku“, *Edinost*, 11. 3. 1898., str. 2.
123. „Državni zbor“, *Edinost*, 2. 4. 1898., str. 2.
124. „Razgled iz slovanskem svetu“, *Soča*, 10. 5. 1898., str. 3.
125. „Izlet Jadranske vile v Il. Bist.“, *Slovenski narod*, 11. 5. 1898., str. 3.
126. „Iz Reke“, *Slovenec*, 11. 5. 1898., str. 3.
127. „Istrske stvari“, *Slovenec*, 7. 7. 1898., str. 1.
128. „Iz pred sodišča“, *Edinost*, 15. 7. 1898., str. 3.
129. „V Lovranu“, *Slovenec*, 25. 5. 1898., str. 4.
130. „Iz Budimpešte“, *Edinost*, 24. 8. 1898., str. 1.
131. „Novinarski kuriozum“, *Edinost*, 15. 2. 1899., str. 3.
132. „Novinarski kuriozum“, *Slovenski narod*, 16. 2. 1899., str. 3.
133. „Novinarski kuriozum“, *Soča*, 17. 2. 1899., str. 3.
134. „Brzobjavna in telefonična poročila“, *Edinost*, 4. 5. 1899., str. 4.
135. „Brzobjavna in telefonična poročila“, *Soča*, 5. 5. 1899., str. 4.
136. „Železnica Opatija-Matulji“, *Edinost*, 9. 5. 1899., str. 2.
137. „Ravnopravnost na Primorskem“, *Soča*, 20. 10. 1899., str. 3.
138. „Piccolo paladin krščanske ljubezni do bližnjega in drugo“, *Edinost*, 11. 11. 1899., str. 3.
139. „Umetniška razstava v Zagrebu“, *Slovenski narod*, 9. 3. 1899., str. 1–2.
140. „Kužne bolezni med živijo“, *Edinost*, 10. 1. 1900., str. 3.
141. „Poskušen samomor“, *Slovenski narod*, 12. 3. 1900., str. 3.
142. „Občinske volitve v Istri“, *Slovenec*, 2. 5. 1900., str. 3.
143. „Pomoč s časnimi občani“, *Slovenec*, 11. 7. 1900., str. 3.
144. „Železnica Lupoglav-Opatija“, *Slovenski narod*, 7. 9. 1900., str. 2.
145. „Volilno gibanje“, *Edinost*, 4. 12. 1900., str. 2.
146. „Povodom volitev v državni zbor“, *Edinost*, 2. 1. 1901., str. 3.
147. „Volitve v peti kuriji v Istri“, *Slovenec*, 9. 1. 1901., str. 3.
148. „Plod laške kulture“, *Slovenec*, 5. 2. 1901., str. 4.
149. „Ljudsko štetje v Istri“, *Edinost*, 25. 2. 1901., str. 1.
150. „Opatijske novice“, *Slovenski narod*, 1. 5. 1901., str. 3.
151. „Modre glave!“, *Edinost*, 12. 6. 1901., str. 3.
152. „Amendamenti manjšine v deželnem zboru istrskem“, *Edinost*, 5. 8. 1901., str. 1.
153. „Fora i ščavi!“, *Edinost*, 7. 8. 1901., str. 3.
154. „Deželni zbor istrski“, *Edinost*, 21. 9. 1901., str. 1.
155. „Deželnozbornske volitve v Istri“, *Edinost*, 15. 11. 1901., str. 3.

156. „Deželnozborske volitve v Istri“, *Slovenec*, 16. 11. 1901., str. 5.
157. „Telefonska in brzojavna poročila“, *Slovenski narod*, 16. 11. 1901., str. 4.
158. „Volilno gibanje v Istri“, *Edinost*, 27. 11. 1901., str. 1.
159. „Slovanski kandidatje za deželnozborske volitve v Istri“, *Slovenec*, 3. 12. 1901., str. 3.
160. „Deželnozborske volitve v Istri“, *Slovenski narod*, 3. 12. 1901., str. 3.
161. „Deželnozborske volitve v Istri“, *Slovenec*, 4. 12. 1901., str. 2.
162. „Brzojavna poročila“, *Edinost*, 7. 12. 1901., str. 4.
163. „Volitve v Istri“, *Soča*, 10. 12. 1901., str. 3.
164. „Iz Lovrana“, *Edinost*, 25. 2. 1902., str. 3.
165. „Nova električna železnica“, *Slovenec*, 5. 4. 1902., str. 4.
166. „Novice iz Reke“, *Slovenec*, 8. 7. 1902., str. 4.
167. „Avtomobili namesto izvoščkov in tramvaja“, *Slovenec*, 26. 8. 1902., str. 2.
168. „Ali je to začetek?“, *Edinost*, 26. 9. 1902., str. 3.
169. „Svojo prvo velesilo“, *Edinost*, 23. 10. 1902., str. 3.
170. „Primorska v državnem proračunu“, *Slovenec*, 22. 10. 1902., str. 4.
171. „‘Szell’ v Lovranu“, *Slovenec*, 8. 11. 1902., str. 4.
172. „Hrvatsko školstvo u Istri“, *Edinost*, 26. 11. 1902., str. 3.
173. „Hrvatska škola u Lovranu“, *Slovenec*, 27. 11. 1902., str. 3.
174. „Sadovi protislovanskega sistema na Primorskem“, *Slovenec*, 2. 12. 1902., str. 2.
175. „Deželni zbor istrski“, *Slovenec*, 30. 12. 1902., str. 4.
176. „Deželni zbor istrski“, *Slovenec*, 31. 12. 1902., str. 4.
177. „Umor v gozdu“, *Slovenec*, 29. 1. 1903., str. 3.
178. „Vladni sistem in gospodovalna stranka v Primorju“, *Edinost*, 31. 1. 1903., str. 2.
179. „Župni urad“, *Soča*, 10. 10. 1903., str. 2.
180. „Hrvatske vesti“, *Slovenski narod*, 14. 10. 1903., str. 3.
181. „Hrvatske vesti“, *Slovenski narod*, 13. 11. 1903., str. 3.
182. „Razširjenje deželnega realnega gimnazija v Pazinu v višo realko“, *Edinost*, 17. 11. 1903., str. 2.
183. „Veliki vihar“, *Edinost*, 1. 12. 1903., str. 3.
184. „Javna zahvala“, *Slovenec*, 14. 1. 1904., str. 2.
185. „V Lovranu“, *Edinost*, 24. 1. 1904., str. 2.
186. „Dnevne novice“, *Edinost*, 1. 4. 1904., str. 2–3.
187. „Imenovanje lekarja v Lovranu“, *Edinost*, 28. 4. 1904., str. 2.
188. „Umrli je v Lovranu“, *Soča*, 4. 6. 1904., str. 3.

189. „Spoznajte jih po njihovih odličnjakih“, *Edinost*, 6. 6. 1904., str. 2.
190. „Kdo pači krajevna imena“, *Edinost*, 18. 7. 1904., str. 2.
191. „Razpisani učiteljski službi“, *Edinost*, 7. 8. 1904., str. 3.
192. „Iz deželnih zborov“, *Edinost*, 23. 9. 1904., str. 1.
193. „V istrskem deželnem zboru“, *Soča*, 9. 11. 1904., str. 3.
194. „Hrvatske novice“, *Slovenski narod*, 4. 1. 1905., str. 3.
195. „El. željeznica“, *Soča*, 4. 1. 1905., str. 2.
196. „Lovran pri Opatiji“, *Slovenec*, 19. 4. 1905., str. 1.
197. „Istrski deželni zbor“, *Soča*, 6. 5. 1905., str. 3.
198. „Deželni zbor istrski“, *Edinost*, 31. 5. 1905., str. 2.
199. „Protektorat nad izdajalstvom“, *Edinost*, 25. 7. 1905., str. 2.
200. „Električna železnica Matulje-Lovran“, *Edinost*, 25. 8. 1905., str. 3.
201. „El. železnica Matulje-Lovran“, *Slovenec*, 25. 8. 1905., str. 2.
202. „Električna železnica Matulje-Lovran“, *Soča*, 30. 8. 1905., str. 2.
203. „Istrski deželni zbor“, *Edinost*, 9. 10. 1905., str. 1.
204. „Istrski deželni zbor“, *Slovenec*, 10. 10. 1905., str. 2.
205. „Navala gostov v Opatiji“, *Edinost*, 18. 4. 1906., str. 3.
206. „Navala gostov v Opatiji“, *Slovenec*, 18. 4. 1906., str. 3.
207. „Iz Opatije“, *Slovenec*, 18. 6. 1906., str. 3.
208. „Železnica Matulje-Lovran“, *Edinost*, 27. 6. 1906., str. 2.
209. „Električna železnica Opatija-Lovran“, *Edinost*, 8. 9. 1906., str. 2.
210. „El. železnica Matulje-Volosko-Opatija-Lovran“, *Slovenski narod*, 29. 9. 1906., str. 5.
211. „El. železnica Matulje-Volosko-Opatija-Lovran“, *Edinost*, 23. 11. 1906., str. 3.
212. „Električna železnica „M.-O.-L.““, *Edinost*, 17. 12. 1906., str. 2.
213. „Železnica Opatija-Reka“, *Edinost*, 28. 2. 1907., str. 4.
214. „Otroci bolgarskega kneza v Lovranu“, *Edinost*, 28. 3. 1907., str. 3.
215. „Otroci bolgarskega kneza v Lovranu“, *Slovenec*, 28. 3. 1907., str. 3.
216. „Opatijsko električno društvo“, *Edinost*, 3. 4. 1907., str. 3.
217. „Opatijsko električno društvo“, *Slovenec*, 3. 4. 1907., str. 3.
218. „El. razsvetljava v Lovranu“, *Edinost*, 14. 4. 1907., str. 10.
219. „Bolgarski knez v Lovranu“, *Edinost*, 19. 5. 1907., str. 10.
220. „Dan slave v Liburniji“, *Slovenski narod*, 23. 5. 1907., str. 2.
221. „Novice iz Opatije“, *Slovenec*, 31. 5. 1907., str. 5.
222. „Brzobjavne vesti“, *Edinost*, 29. 6. 1907., str. 1.
223. „V Lovranu“, *Slovenec*, 20. 7. 1907., str. 5.
224. „Ponesrečil pri kopanju“, *Slovenec*, 12. 8. 1907., str. 3.
225. „Ponesrečil pri kopanju“, *Edinost*, 14. 8. 1907., str. 3.

226. „Istrski deželni zbor“, *Edinost*, 26. 9. 1907., str. 1.
227. „Volilna reforma za istrski deželni zbor“, *Slovenec*, 26. 9. 1907., str. 1.
228. „Kje so tisti, ki vedno kleče za dobrodit dejstva?“, *Slovenski narod*, 15. 10. 1907., str. 3.
229. „Po receptu škofa Nagla v Trstu“, *Slovenski narod*, 28. 11. 1907., str. 3.
230. „Električna železnica“, *Slovenski narod*, 17. 12. 1907., str. 3.
231. „Otvoritev el. železnice Matulje-Opatija-Lovran“, *Slovenec*, 11. 2. 1908., str. 2.
232. „Brzobjavne vesti. Namestnik princ Hohenlohe v Opatiji“, *Edinost*, 15. 2. 1908., str. 1.
233. „Tiskarna v Lovranu“, *Edinost*, 7. 3. 1908., str. 3.
234. „Za zvezo istrskih drž. železnic s planinskimi železnicami“, *Edinost*, 15. 4. 1908., str. 1.
235. „Kratka železniša zveza Trst-Opatija preko Učke“, *Edinost*, 7. 5. 1908., str. 2–3.
236. „Vesti iz Istre“, *Edinost*, 17. 5. 1908., str. 11.
237. „Proti gemanizaciji na Primorskem interpelacija M. Mandića“, *Edinost*, 18. 7. 1908., str. 1.
238. „Umrli Berta Kraus“, *Slovenec*, 23. 7. 1908., str. 3.
239. „Brzobjavne vesti. Nadvojvodinja Marija Valerija v Lovranu“, *Edinost*, 25. 7. 1908., str. 1.
240. „Za nemško šolo v Lovranu“, *Edinost*, 27. 8. 1908., str. 3.
241. „Smrt Josipa Šumana“, *Slovenec*, 19. 9. 1908., str. 1–2.
242. „Ljudske knjižnice v Opatiji in Voloskom“, *Edinost*, 27. 10. 1908., str. 3.
243. „Deželnozbornske volitve v Istri“, *Edinost*, 10. 11. 1908., str. 2.
244. „Deželnozbornske volitve v Istri. Volosko“, *Edinost*, 18. 11. 1908., str. 1.
245. „Vesti iz Istre. Nesreča na električnoj železnici“, *Edinost*, 9. 12. 1908., str. 4.
246. „Zdravilišče za nemške učitelje v Istri“, *Slovenec*, 2. 1. 1909., str. 5.
247. „Učenec“, *Slovenski narod*, 14. 1. 1909., str. 4.
248. „Delovanje šulferajna v Istri“, *Slovenec*, 15. 1. 1909., str. 5.
249. „Vesti iz Istre. Iz Lovrana.“, *Edinost*, 2. 2. 1909., str. 4.
250. „Vesti iz Istre. Lovran“, *Edinost*, 16. 2. 1909., str. 2.
251. „Dva nameravani zborovanji“, *Soča*, 18. 2. 1909., str. 2.
252. „Vesti iz Istre. Dunajski župan v Lovranu“, *Edinost*, 23. 2. 1909., str. 4.

253. „Dnevne novice. Dr. Lueger“, *Slovenec*, 23. 2. 1909., str. 2.
254. „Vesti iz Istre“, *Edinost*, 31. 3. 1909., str. 4.
255. „Iz državnega zbora. Proračunski odsek.“, *Edinost*, 20. 5. 1909., str. 1.
256. „Krapinske Toplice na Hrvaškem“, *Slovenski narod*, 12. 6. 1909., str. 4.
257. „Cirilo-Methodova družba za Istro“, *Soča*, 17. 6. 1909., str. 4.
258. „Stavke“, *Slovenski narod*, 21. 8. 1909., str. 2.
259. „Shod istrskih visokošolcev na Volovskem“, *Edinost*, 29. 8. 1909., str. 1.
260. „Še vedno o zemljepisu.“, *Edinost*, 1. 9. 1909, str. 2.
261. „Brzobjavne vesti. Dunaj“, *Edinost*, 2. 9. 1909., str. 1.
262. „Dalmatinski namestnik na Dunaju“, *Slovenec*, 6. 9. 1909., str. 2.
263. „Razne vesti. V Lovranu“, *Soča*, 14. 10. 1909., str. 3.
264. „Vesti iz Istre. Za ljudske knjižnice v Istri.“, *Edinost*, 19. 10. 1909., str. 3 .
265. „Vesti iz Istre. Zobčasta železnica na Učko“, *Edinost*, 19. 10. 1909., str. 3.
266. „Zobčasta železnica na Učko“, *Slovenec*, 20. 10. 1909., str. 3.
267. „Vzpenjača na Učko“, *Slovenec*, 3. 11. 1909., str. 3.
268. „Telefonska in brzobjavna poročila. Dr. Lueger v Lovranu“, *Slovenec*, 11. 11. 1909., str. 6.
269. „Vesti iz Istre. Razpisan.“, *Edinost*, 8. 3. 1910., str. 4.
270. „Volosko - opatijske novice“, *Slovenski narod*, 29. 3. 1910., str. 3.
271. „Ljubavna tragedija“, *Edinost*, 14. 4. 1910., str. 4.
272. „Slabe vremenske prerokbe“, *Edinost*, 14. 5. 1910., str. 5.
273. „Boj za Adrijo“, *Slovenski narod*, 22. 5. 1910., str. 2.
274. „Avstro-hrv. parobr. delniš. društvo tat-otok Krk, Redne vožnje po Kvarneru“, *Edinost*, 3. 7. 1910., str. 4.
275. „Avstro-hrv. parobr. delniš. društvo tat-otok Krk, Redne vožnje po Kvarneru“, *Edinost*, 10. 7. 1910., str. 9.
276. „Avstro-hrv. parobr. delniš. društvo tat-otok Krk, Redne vožnje po Kvarneru“, *Edinost*, 17. 7. 1910., str. 4.
277. „Opatijski vodovod prešel popolnoma v naše roke“, *Slovenski narod*, 22. 7. 1910., str. 2.
278. „Avstro-hrv. parobr. delniš. društvo tat-otok Krk, Redne vožnje po Kvarneru“, *Edinost*, 24. 7. 1910., str. 6.
279. „Avstro-hrv. parobr. delniš. društvo tat-otok Krk, Redne vožnje po Kvarneru“, *Edinost*, 31. 7. 1910., str. 12.
280. „Avstro-hrv. parobr. delniš. društvo tat-otok Krk, Redne vožnje po Kvarneru“, *Edinost*, 2. 8. 1910., str. 4.

281. „Minister Ritt v Opatiji“, *Edinost*, 5. 8. 1910., str. 1.
282. „Avstro-hrv. parobr. delniš. društvo tat-otok Krk, Redne vožnje po Kvarneru“, *Edinost*, 7. 8. 1910., str. 10.
283. „Avstro-hrv. parobr. delniš. društvo tat-otok Krk, Redne vožnje po Kvarneru“, *Edinost*, 14. 8. 1910., str. 10.
284. „Avstro-hrv. parobr. delniš. društvo tat-otok Krk, Redne vožnje po Kvarneru“, *Edinost*, 21. 8. 1910., str. 4.
285. „Shod istrskih visokošolcev v Pazinu“, *Edinost*, 21. 8. 1910., str. 1.
286. „Avstro-hrv. parobr. delniš. društvo tat-otok Krk, Redne vožnje po Kvarneru“, *Edinost*, 28. 8. 1910., str. 10.
287. „Zobčasta železnica iz Drage pri Lovranu na Učko“, *Edinost*, 24. 9. 1910., str. 4.
288. „Vesti iz Istre“, *Edinost*, 1. 11. 1910., str. 6.
289. „Oglas“, *Slovenski narod*, 12. 11. 1910., str. 5.
290. „Pomorska železnica v Zadru“, *Edinost*, 25. 1. 1911., str. 3.
291. „Vesti iz Istre. Podašljanje predkoncesije“, *Edinost*, 17. 4. 1911., str. 3.
292. „Nove podružnice nemškega Schulvereina“, *Edinost*, 25. 4. 1911., str. 2.
293. „Prof. Stark v Službi Schulvereina“, *Edinost*, 10. 5. 1911., str. 1–2.
294. „Prof. Stark v Službi Schulvereina“, *Edinost*, 11. 5. 1911., str. 1–2.
295. „Vesti iz Istre. Profesor Masaryk“, *Edinost*, 17. 5. 1911., str. 5.
296. „Grozna nesreča v Voloskem“, *Slovenski narod*, 27. 5. 1911., str. 2–3.
297. „Državnozborske volitve“, *Edinost*, 16. 6. 1911., str. 1.
298. „Vesti iz Istre. Novi društvi“, *Edinost*, 11. 7. 1911., str. 4.
299. „Cesarska jubilejna cesta Lovran-Matulji“, *Slovenec*, 8. 8. 1911., str. 3.
300. „Japonske voje ladje na Reki“, *Edinost*, 8. 9. 1911., str. 1.
301. „Stavka na električni železnici Matulji-Lovran“, *Slovenski narod*, 19. 9. 1911., str. 3.
302. „Izpred porotnega sodišča“, *Slovenski narod*, 27. 9. 1911., str. 3.
303. „Slovenske dežele v državnem proračunu za l. 1912“, *Slovenski narod*, 16. 10. 1911., str. 1.
304. „Za spojno železnico med progami Divača-Pula in št. Peter Reka“, *Edinost*, 19. 10. 1911., str. 2.
305. „Vesti iz Istre. Razpisana“, *Edinost*, 24. 10. 1911., str. 4.
306. „Vzpenjača na Učko“, *Slovenec*, 3. 11. 1911., str. 3.

307. „Češki kopitci na avstrijskem jugu“, *Edinost*, 7. 1. 1911., str. 2.
308. „Poroke“, *Slovenec*, 9. 1. 1912., str. 3.
309. „Tedenski pregled“, *Slovenec*, 20. 1. 1912., str. 3.
310. „Slovenski narod“, *Slovenski narod*, 16. 3. 1912., str. 5.
311. „Oglas za delo“, *Edinost*, 29. 3. 1912., str. 4.
312. „Slovenski narod“, *Slovenski narod*, 3. 4. 1912., str. 5.
313. „Darovi“, *Edinost*, 8. 5. 1912., str. 4.
314. „Prodaja voznih listova in sprejemanje prtljage za istrske avtomobilne proge v Lovranu“, *Edinost*, 8. 5. 2012., str. 2.
315. „Darovi“, *Edinost*, 12. 5. 1912., str. 8.
316. „Sportni teden v Opatiji“, *Slovenski narod*, 17. 5. 1912., str. 4.
317. „Električna železnica Matulje-Opatija-Lovrana“, *Slovenski narod*, 21. 5. 1912., str. 2.
318. „Vest i iz Istre“, *Edinost*, 24. 5. 1912., str. 4.
319. „Hrvaško-slovenska zmaga v Voloskem-Opatiji“, *Slovenski narod*, 4. 6. 1912., str. 4.
320. „Narodna zajednica za Istro“, *Edinost*, 12. 6. 1912., str. 3.
321. „Samoumor Dunajčanke v Lovrani“, *Slovenec*, 15. 6. 1912., str. 3.
322. „Konstituiranje centralnega odbora“, *Edinost*, 23. 6. 1912., str. 3.
323. „Narodna zajednica za Istro“, *Edinost*, 11. 7. 1912., str. 2.
324. „Za železnico iz Lovrana v lovransko Drago“, *Edinost*, 14. 7. 1912., str. 9.
325. „Župni zlet hrv. sok. župe Vitezičeve v Lovranu“, *Slovenski narod*, 14. 8. 1912., str. 2.
326. „Vesti iz Istre“, *Edinost*, 24. 8. 1912., str. 4.
327. „Lovran dobi svoj tednik“, *Slovenec*, 5. 9. 2012., str. 2.
328. „Zdravniška mesta v Istri“, *Edinost*, 12. 9. 1912., str. 2.
329. „Prestolonaslednik v Lovrani“, *Slovenec*, 13. 9. 1912., str. 3.
330. „Novi društvi“, *Edinost*, 1. 10. 1912., str. 3.
331. „Sokol v Lovranu“, *Soča*, 1. 10. 1912., str. 3.
332. „Vesti iz Istre“, *Edinost*, 30. 11. 2012., str. 3.
333. „Iz Opatije“, *Edinost*, 27. 12. 1912., str. 4.
334. „Za Istro!“, *Edinost*, 2. 1. 1913., str. 2.
335. „Iz poštne službe“, *Slovenski narod*, 1. 2. 1913., str. 4.
336. „Demonstracije proti Lukacsu v Lovrani“, *Edinost*, 22. 1. 1913., str. 1.
337. „Novo morsko kopališče ob Adriji“, *Edinost*, 28. 1. 1913., str. 2.
338. „Za veliki Ciril-Metodov ples“, *Edinost*, 11. 2. 1913., str. 4.
339. „Električna železnica Lovrana - Učka gora“, *Slovenski narod*, 17. 2. 1913., str. 2.

340. „Električna železnica Lovrana - Učka gora“, *Edinost*, 18. 2. 1913., str. 3.
341. „Iz Narodne Zajednice za Istro“, *Edinost*, 15. 3. 1913., str. 4.
342. „Sekularizacija“, *Slovenski narod*, 15. 3. 1913., str. 5.
343. „Železnica - uspenjača na Učko iz Lovrana“, *Slovenec*, 18. 3. 1913., str. 3.
344. „Zavetje Istre l. 1813“, *Edinost*, 14. 4. 1913., str. 3.
345. „Kaj stane pasji šport“, *Slovenec*, 11. 6. 1913., str. 4.
346. „Pet sto kron za kapljivo vode“, *Slovenec*, 5. 7. 1913., str. 7.
347. „Sokolstvo v Istri“, *Slovenski narod*, 7. 7. 1913., str. 3.
348. „Komunalna nižja realna gimnazija v Voloskem-Opatiji“, *Edinost*, 13. 7. 1913., str. 11.
349. „Čoln na motor zgorel“, *Slovenec*, 14. 7. 1913., str. 3.
350. „Narodne Zajednice za Istro“, *Edinost*, 18. 7. 1913., str. 4.
351. „Iz Voloske – Opatije“, *Slovenski narod*, 21. 7. 1913., str. 4.
352. „Poštna služba“, *Edinost*, 22. 7. 1913., str. 4.
353. „Iz poštne službe“, *Slovenski narod*, 26. 7. 1913., str. 11.
354. „Urarskega pomočnika“, *Slovenski narod*, 26. 7. 1913., str. 11.
355. „Darovi“, *Edinost*, 4. 8. 1913., str. 2.
356. „Darila“, *Slovenski narod*, 8. 8. 1913., str. 5.
357. „Električna železnica med Reko in Opatijo“, *Slovenec*, 11. 8. 1913., str. 4.
358. „Sokolski zlet v Hrv. Primorja“, *Slovenski narod*, 11. 8. 1913., str. 4.
359. „Izkušen vrtnar“, *Slovenski narod*, 6. 9. 1913., str. 12.
360. „Izkušen vrtnar“, *Slovenski narod*, 10. 9. 1913., str. 6.
361. „Ponesrečeno vkrcavanje“, *Slovenec*, 10. 9. 1913., str. 3.
362. „Potniki napadli parnik“, *Slovenski narod*, 10. 9. 1913., str. 4.
363. „Upravništvu naših listov so poslali“, *Slovenski narod*, 10. 9. 1913., str. 6.
364. „Električna železnica Reka - Opatija“, *Slovenec*, 22. 9. 1913., str. 4.
365. „Za ‘Slovensko Sokolsko Zvezo’ namesto cvetličnega dneva so darovali“, *Slovenski narod*, 22. 9. 1913., str. 6.
366. „Imenitni avtomobilisti“, *Slovenec*, 25. 9. 1913., str. 3.
367. „Enver beg“, *Slovenec*, 21. 11. 1913., str. 3.
368. „Osebnosti s pošte“, *Slovenec*, 3. 12. 1913., str. 5.
369. „Imenovanja“, *Slovenec*, 23. 12. 2013., str. 1.
370. „Zahrbtni napad Nemcev na železnico Matulje-Lovrana“, *Slovenski narod*, 23. 12. 1913., str. 2.
371. „Iz poštne službe“, *Slovenski narod*, 24. 12. 1913., str. 3.
372. „Dva zrela ptička“, *Slovenski narod*, 26. 2. 1914., str. 4.

373. „Lepa hči“, *Slovenec*, 16. 3. 1914., str. 3.
374. „Pustni čas za Lego Nazionale“, *Slovenec*, 16. 3. 1914., str. 2.
375. „Bulgarska kraljeva družina v Lovranu“, *Slovenec*, 8. 4. 1914., str. 4.
376. „Razno“, *Soča*, 9. 4. 1914., str. 4.
377. „Zaradi težke telesne poškodbe“, *Edinost*, 6. 5. 1914., str. 4.
378. „Kar je iskal je dobil“, *Edinost*, 8. 5. 1914., str. 4.
379. „Glavna skupščina ‘Narodne Zajednice’ za Istro“, *Edinost*, 12. 5. 1914., str. 4.
380. „Politično društvo za Hrvate in Slovence za Istro“, *Slovenski narod*, 15. 5. 1914., str. 3.
381. „Italijansko-nemški sporazum za istrske volitve“, *Slovenec*, 27. 5. 1914., str. 3.
382. „Pazin“, *Slovenec*, 30. 5. 1914., str. 8.
383. „Poraz nemškega nacionalizma v Istri“, *Slovenec*, 9. 6. 1914., str. 5.
384. „Občni zbor Družbe sv. Cirila in Metoda za Istro“, *Slovenec*, 16. 6. 1914., str. 3.
385. „Volile! Hrvatje In Slovenci Istre!“, *Edinost*, 23. 6. 1914., str. 2.
386. „Kandidati italijansko-liberalne stranke v istrskih mestih“, *Slovenec*, 26. 6. 1914., str. 4.
387. „Razpisan c. kr. poštni urad“, *Slovenec*, 27. 6. 1914., str. 4.
388. „Volile! Hrvatje In Slovenci Istre!“, *Edinost*, 28. 6. 1914., str. 5.
389. „Deželnozborske volitve v Istri V mestnem XIII. volilnem okraju je bil sledeči uspeh“, *Edinost*, 3. 7. 1914., str. 3.
390. „Občinske volitve v Lovranu“, *Slovenec*, 22. 7. 1914., str. 2.
391. „Tujci v jadranskih kopališčih“, *Slovenec*, 22. 7. 1914., str. 4.
392. „Vojaki na morskem obrežju“, *Slovenski narod*, 4. 12. 1914., str. 3.
393. „Električna mala železnica od Pretoke do deželne meje“, *Edinost*, 12. 12. 1914., str. 11.

SUMMARY

Lovran from 1880 till 1914 in Old Slovenian Newspapers

Lovran, as an integral part of the Austrian Riviera, had a very important role in health tourism. Precisely because of this, but also because of the need to inform the population, references to Lovran and its surroundings regarding certain events can be found in old Slovenian newspapers on the territory of the present-day Slovenian regions. Historical newspapers, as a source of a large number of useful information, were used in this paper in order to answer the questions in what context and to which events was Lovran linked to. Texts from Slovenian historical newspapers Edinost, Slovenec, Slovenski narod and Soča were analyzed, and over 390 articles mention Lovran. These texts may be grouped according to the subject of reporting, and some newspaper articles are presented in more detail.

Key words: *old newspapers, Lovran, Edinost, Slovenec, Slovenski narod, Soča*